

2-TOM, 2 - SON
OLIY TA'LIM TIZIMIDA TYUTORLIK FAOLIYATI ISTIQBOLLARI

Nosirov Amirxon Bahodir o'g'li
Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik
fakulteti tyutori

Annotatsiya

Mazkur maqolada bugungi kunda oliy ta'lim tizimida tyutorlik faoliyati istiqbollari, sohada olib borilayotgan islohotlar, tyutorlik faoliyatining maqsadi hamda tyutorlik faoliyati funksional vazifalari mohiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: tyutor, tyutorlik faoliyati istiqbollari, funktsiyalari.

Hozirgi globallashuv sharoitida barcha sohalarning tayanchi, fundamenti ta'limga borib taqaladi. Chunki aynan ta'lim dargohlaridan jamiyat uchun kerakli va uni boshqaradigan yetuk mutaxassislar yetishib chiqmoqda. Shu jihatdan, zamon talablariga mos, irodali, har tomonlama mulohazali, manfaatlari bunyodkorlik g'oyasiga qaratilgan yosh kadrlarni tarbiyalash bugungi kun ta'lim muassasalari oldida turgan dolzarb vazifalardan sanaladi. Prezidentimizning 2019-yil 8-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni hamda shu asosida qabul qilingan Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2021-yil 30-sentyabrdagi buyrug'i va Nizomi yangicha tizimga asos bo'lgan edi.

Tyutor lavozimi 2021-yil 1-sentyabrdan boshlab talabalar bilan ishlash bo'yicha "guruh murabbiyi" instituti bekor qilingach, uning o'rniga talaba-yoshlar bilan ishlovchilar – tyutorlar sifatida tashkil etildi. Mazkur lavozim egasi, tom ma'noda, talabani o'qitish tizimi bilan uzviy bog'lanishini ta'minlovchi; talabada o'quv jarayoni davomida o'z salohiyatini namoyon qilish, o'zini, o'zligini, intilishu dunyoqarashini teran anglash, o'z faoliyatini ongli ravishda nazorat qilish, xatti-harakatlarini tizimli boshqarish borasida to'g'ri qarorlar qabul qila olish malaka va ko'nikmalarini rivojlantiruvchi shaxs sanaladi. U talabaga har bir faoliyat va harakatlarining oqibatlarini ongli ravishda anglashga, hayotda o'z orzulari ro'yobini ta'minlash yo'llarini topishga ko'maklashadi.

Tyutorning faoliyati samarasi talabaning o'qib o'rganishga bo'lgan ichki intilishi kuchayishi va ta'limning samarali jarayonga aylanishi bilan o'lchanadi. Tom ma'noda, oliy ta'lim tizimida ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligi "professor-o'qituvchi –

2-TOM, 2 - SON

talaba – tyutor” hamkorligida ta’minlanadi. Bugungi kun ma’lumotlariga qaraganda, zamonaviy Oksfordda 90 foiz, Kembrijda esa 75 foiz tyutorlar 1 yoki 2 talaba bilan ish olib boradi. Ular maxsus ma’lumotga ega bo’lmasalarda, talabalarga ham o’qish davomida, ham ta’til paytida rahbarlik qilish, ma’nan ustozlik qilish kabi vazifalarga mas’ul. Aniqrog’i, tyutor ishining asosiy shakli talaba bilan individual va jamoada ishlash yoki unga ta’lim-tarbiya maslahatchisi bo’lishdan iborat. Tyutorga yetakchilik, tashkilotchilik, tashabbuskorlik, intiluvchanlik, notiqlik mahorati, muloqatga kirishish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya va innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan ishlash bo’yicha malakaga ega bo’lish, ta’lim-tarbiya jarayoniga doir normativ-huquqiy hujjatlarni bilish kabi bir qator umumiy talablar qo’yiladi.

Tyutor – bu oliy ta’lim muassasasida faoliyat yuritadigan, tegishli malaka talablariga javob beradigan, yuksak axloqiy fazilatlariga ega bo’lgan xodim bo’lib, o’ziga birlashtirilgan guruh talabalarining ta’lim olishlarida, shuningdek, darsdan bo’sh vaqtlarini mazmunli tashkil etishlarida ko’maklashadi, ularni insonparvarlik, adolat, mehnatsevarlik, Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash, beshta muhim tashabbus doirasida tashkil etilgan to’garak va klublarga jalb etish, ta’lim olish jarayonida yuzaga keladigan barcha masala va muammoni o’rnatilgan tartibda bartaraf etishga qaratilgan faoliyatni olib boradi.

Tyutorlarning pedagogik mahorati deganda o’z fanini puxta bilish, psixologik-pedagogik nazariyani va ta’lim va tarbiya mahorati tizimini, shuningdek, yetarli darajada rivojlangan kasbiy va malakali bilimlarni o’z ichiga olgan kasbiy mahorat darajasi tushunilishi kerak.

Tyutorlik faoliyatida eng muhim funksiyalarini ko’rib chiqadigan bo’lsak, o’ziga birlashtirilgan akademik guruhlarning o’zini o’zi boshqarishini faol ravishda targ’ib qilish, talbalarning havaskorlik chiqishlarini rivojlantirishdan iborat: ta’lim (shaxs va jamoani shakllantirish), kommunikativ (muloqotni tashkil etish); muvofiqlashtirish (barcha ta’sirlarni muvofiqlashtirish, ta’lim jarayonining barcha ishtirokchilari o’rtasida o’zaro munosabatlarni o’rnatish); tuzatish (o’zgartirish, shaxsiyatni o’zgartirish); ekologik (bolani salbiy ta’sirlardan himoya qilish); ma’muriy (talabalarining shaxsiy ishlari va boshqa rasmiy hujjatlarni yuritish)

Ushbu funksiyalarni amalga oshirish tyutorlarga yuklatilgan bir qator vazifalarni bajarishi bilan bog’liq bo’lib, bularga quyidagilar kiradi:

- a) talabalarni har tomonlama o’rganish;

2-TOM, 2 - SON

- b) talabalarning xulq-atvor qoidalarini aniqlashtirish va ularni odob axloq qoidalari hamda ichki tartib qoidalar bilan tanishtirish;
- v) talabalarning davomati va o'zlashtirishlarini har kuni nazorat qilish;
- d) guruhlarda tyutorlik axborot soatini davriy ravishda taqsimlab o'quv-yilining haftasiga teng taqsimlab o'tkazish;
- e) talabalarni to'garak va ilmiy klublarga jalb etish;
- f) ijara va xususiy xonadonlarida yashash sharoitlarini o'rganish;
- g) ixtiyoriy talabalar va yoshlar tashkilotlari va birlashmalari ishiga yordam ko'rsatish.

Tyutorlar faoliyatida alohida o'rinni tyutorlik axborot soatlari egallaydi. Tyutorlik axborot soatlari o'z navbatida tyutorlar va talabalar o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri muloqot jarayonini tashkil etish shakli bo'lib, ushbu jarayon davomida talabalar faoliyatidagi muhim masala va muammolarni ko'tarish va hal qilish mumkin.

Xulosa qilib aytganda bugun yurtimizda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan tub o'zgarishlarning zamirida tyutor, o'qituvchi va pedogok kadrlarning, tom ma'noda, ustoz darajasiga ko'tarilishi, shu mavqeni doimiy saqlab qolishi, hozirgi kunda dunyo standartlari talablariga javob beradigan shogirdlar tayyorlashi va buning uchun uning o'zi ham tinimsiz o'z ustida ishlashi lozim. Ayni paytda ular davlat, jamiyat hayotida ro'y berayotgan ijobiy o'zgarishlarning tashabbuskori, targ'ibotchisi, amaliyotchisi bo'lishi zarurligi nazarda tutilmoqda.

